

ŞAIR EVLENMESİ (1860)

ŞİNASI, İBRAHİM (1826-1871)

Genel bakış

İbrahim Şinasi'nin ilk olarak 1860 yılında Tercümân-ı Ahvâl'de tefrika edilen ardından kitap olarak basılan Türk edebiyatının batılı anlamdaki ilk özgün tiyatro eseridir. Bu eserin türü ise töre komedisidir ve tek perdelik piyes özelliği taşır. Eser iki perde olarak yazılmıştır ancak ilk perdesi hiç yayımlanmamış ve sahnelenmemiş olduğundan "tek perdelik komedi" olarak bilinmektedir. Şair Evlenmesi, Türk Edebiyat Tarihi'nin en önemli dönüm noktalarından bir tanesidir. Osmanlı Devleti'nin pek çok alanda Batı'yı örnek aldığı 19. yüzyılda kaleme alınan bu oyun, Türkçede Batılı anlamda üretilen ilk edebiyat eseri ve Türkçe olarak yazılan ilk tiyatrodur.

Kişiler

Müştak Bey: Kumru Hanım'a aşık, Körü körüne hareket eden, biridir. Müştak Bey alafranga tutum ve davranışı, kılık ve kıyafetiyle hoş gitmeyen, fakir fakat eğitilmiş ve şair biridir.

Hikmet Efendi: Müştak Beyin eski dostlarından biridir. Pratik zekasıyla ön plana çıkmaktadır. Hikmet Efendi, akli başında ağırbaşlı bir karakterdir. Ayrıca Müştak Beyin başına gelen bu kötü olayı da Hikmet Bey sivri zekası sayesinde çözmüştür.

Kumru Hanım: Müştak Bey'in sevgilisi ve Sakine Hanımın kız kardeşidir. Kumru Hanım genç, güzel bir hanımefendidir.

Ziba Duda: Görücü usulüyle evliliğe aracılık yapan kişidir. Müştak Beyin başına bu derdi açan kişilerden biridir.

Habbe Kadın: Şair Müştak Beyin yengesidir. Çok aceleci ve panik haliyle ön plana çıkan bir karakterdir.

Sakine Hanım: Kumru Hanım'ın kız kardeşidir. Sakine Hanım, çirkin, kambur ve evde kalmış bir bayandır.

Ebüllaklaka İmam Efendi: Sakine Hanım ile Müştak Beyin nikahını kıyan imamdır. Rüşvet karşılığında sözünden dönen biridir.

Batak Ese: Mahallenin bekçisidir. Müştak Beye karşı oynanan bu kötü oyunda bu karakterinde payı bir hayli fazladır.

Oldukça cahil biridir ve ne duyarsa duysun, doğrulunu araştırmadan hemen inanan bir karakterdir.

Atak Köse: Çok saf ve cahil bir karakterdir. Mahallenin çöpçüsüdür. İmama yarıdakçılık yapan kişilerden biriside bu karakterdir.

OZET

Müştak Bey, Kumru Hanım'la evleneceğini düşünerek nikah masasına oturur. Müştak Bey nikah sonrasında kendisiyle evlendirilen kişinin Kumru Hanımın çirkin ve yaşlı ablası Sakine Hanım olduğunu görünce önce bayılır sonra da duruma itiraz eder. Mahallenin de olaya karışmasıyla beraber başına gelen bu talihsiz olayı kabul etmek zorunda kalan Müştak Beyin yardımına ise Hikmet Bey yetişir. Bu vahim olay ise Hikmet Beyin mahallenin imamına rüşvet vermesiyle çözülür ve yapılan hile sonuçsuz kalır. Daha sonrasında ise muradına eren Müştak Bey, Kumru Hanıma kavuşur. Ancak, bu konuda Müştak Beye birtakım uyarılarda bulunan Hikmet Bey, görüşmeden evlenmenin kötü olacağını söyler.

OLAYLAR

Müştak Bey'e Oynanan Oyun Müştak Bey Kumru Hanımla evleneceği gün çok heyecanlıdır, bir an önce nikahın kıyılıp bitmesini ve Kumru Hanımla baş başa kalmayı ister. Fakat olaylar hiç de onun

beklediği gibi gelişmez. Müştak Bey Kumru Hanıma deli gibi aşıktır ve onu sevdiği için kendini akıllı ve şanslı görür. Kumru Hanımın dış güzelliği yanında huyunun da güzel olduğunu söyler. Müştak Bey onun ablasını çok çirkin bulur ve onun ismini dahi sevmez. Çünkü Sakine Hanım onların evlenmelerine engel olduğu gibi, kırk beş yaşına gelmiş olmasına rağmen ev de kaldığı için aklını yitirmiş olduğunu düşünür. Müştak Bey böyle bir baldızı olduğu için herkesten utanır. Ayrıca Müştak Bey, Sakine Hanım'ı Hikmet Efendi'ye vermek ister. Çünkü o zamanlarda büyük evde dururken küçüğü evlendirilmez. Hikmet Efendi mahallelinin bir oyun oynayarak Müştak Bey'e Sakine Hanımı verebileceklerini önceden sezer. Müştak Bey'e bu durumu söyler fakat o bunu şaka zanneder. Daha sonra Müştak Bey'in kılavuzu Ziba Dudu gelin odasına doğru gelir. Müştak Bey Kumru Hanım'ın getirildiğini sanıp iyice heyecanlanır. Müştak Bey, Ziba Dudu'ya teşekkür eder. Kumru Hanımı beklerken Müştak Bey bazı tereddütlere kapılır. Zaten maddi durumu da pek iyi değildir. Yüz görümlüğü için ne verebileceğini düşünür. Sonra gelin hanım gelir fakat gelen Sakine Hanım ve Müştak Bey onu görünce kederinden bayılır. Müştak Bey evleneceği kadının o olduğunu görünce onunla evlenmek yerine ölümü tercih edebileceğini söyledi.

İmama Rüşvet Habbe kadın ise onun hasretine kavuştuğu için sevinç delisi olduğunu düşünür. Müştak Bey hüzünle ağlayıp, oflar. Ziba Dudu ile Habbe kadın gelinin duvağını açtırmak için uğraşır. Müştak Bey istemeyerek elini çekerken, Sakine Hanım'ın beyaz saçı ve duvağı eline ilişir ve Müştak Bey şok olur. Ziba Dudu onu zavallı kadının sıрма saçlarını yolmakla suçlar. Sonra mahalleli ve imam aceleyle onları nikahlamak için gelirler ve Müştak Bey'i zorla Sakine Hanım'la evlendirmek isterler. Müştak Bey ise buna kesinlikle karşı çıkar ve onunla evlenmektense hapiste dahi yatmaya razı olduğunu söyler. Ziba Dudu, imamın elini öperek ona Müştak Bey'i şikayete başlar. Güya Müştak Bey Sakine Hanım'ın saçlarını yolmuş onlara da küfretmiştir. İmam, Müştak Beyin konuşmasına hiç izin vermeden onu suçlamaya ve aşağılamaya başlar. Eğer Sakine Hanım ile evlenmezse onun ırzına leke sürmüş olacağını söyler ve bunu mahalleliye de onaylatır. Müştak Bey kendisine nikah edilenin Sakine Hanım olmadığını söylese de boş. Çünkü imam ille de onu nikahlamak ister ve eğer bu gerçekleşmezse Müştak Bey'i edepsizlik belgesi olarak köyden dahi uzaklaştırabileceğini söyler. Hikmet Efendi devreye girer fakat imam onunda aynı suçlardan suçlanabileceğini söyler. Hikmet Efendi gizlice imama para kesesini gösterir ve imam bir anda değişir. Rüşveti alan imam bir anda Hikmet Efendi'nin dediklerini yapmaya ve Müştak Bey'i savunmaya başlar. Mahalleli ise bu durumun farkına varamamıştır. Zaten onlarda imam ne derse ona itaat eden tiplerdir. İmam güya nikahını kıydığımız kız büyük olandır derken boy olarak uzun olanı yani Kumru Hanım'ı kastetmek istediğini söyler. İmam Habbe Kadın'a seslenerek bir an önce Kumru Hanım'ı getirmesini ister. İmam böylece daha önce yaptığı bir yanlışını düzeltmiş olacağını söyler. Hatta Hikmet Efendi'ye dönerek daha önce yapmış olduğu başka yanlışlar varsa onları da düzeltebileceğini söyler. Bu arada Atak Köse ve Batak Ese bir daha böyle işlere karışmayacaklarına dair kendilerine söz verirler. Habbe Kadın Kumru Hanım'ı getirir ve Kumru Hanım ağlar. Habbe kadın onun mutluluktan ağladığını imama söyler. İmam Müştak Bey ile Kumru Hanım'ı nikahlayarak, mahalleliden evi boşaltmalarını ister. Mahalleli ve imam evi terk eder fakat Hikmet Efendi evi terk etmez. Çünkü Müştak Bey'e görücü usulüyle evlenmenin zararlarını anlatmak ister. Müştak Bey ise onu dinlemez, tek istediği şey Hikmet Efendi'nin bir an önce gidip onları yalnız bırakmasıdır Bir süre sonra Hikmet Efendi de evi terk eder, artık yalnız kalmışlardır. Fakat Müştak Bey için bu evlilik çok iyi bir tecrübe olmuştur.

Tema

Görücü usulü evlilik Görücü usulüyle evlenme çok tehlikeli ve yanlış bir şeydir. İnsanlar evlenecekleri kişileri görerek ve tanıyarak evlenmelidir. İmam da olsalar, cahil insanlar halkı çıkarlarına göre yönlendirebilmektedir.

Karakter incelemesi

Müştak Bey (sabırsız)

Karakter Müştak Bey, Körü körüne hareket eden, laf dinlemeyen saf bir karakterdir. Tek arzusu Kumru Hanım'la kavuşmak olan aşık biridir.

Aktivite Evlilik heyecanı ile bir an önce gelinin getirilmesini bekler fakat gelinin Sakine Hanım olduğunu görünce bayılır. Bu duruma itiraz eder.

Kişiler Müştak Bey, Hikmet Efendi ile konuşarak Kumru Hanım'la nasıl kavuşacağından bahseder. Bu evliliğe aracı olduğu için Ziba Dudu'ya teşekkür eder. Ebüllaklaka İmam Efendi onu Sakine Hanım'la evlendirmek isteyince buna karşı çıkar.

ÖRNEK OLAYLAR

Aşık Müştak Bey, Kumru Hanımla evleneceği için çok heyecanlıdır. Çünkü aşık olduğu kadınla kavuşacaktır. Bunu heyecanını Hikmet Efendi ile paylaşır. Müştak Bey- Bu akşam güveyi giriyorum ya sevinçten havalara uçuyorum. Allah'tan bugün nikâhımız kıyıldı, az kalsın telâştan nikâhsız güveyi girecektim. Hikmet Efendi- Hiç öyle şey olur mu? Müştak Bey- Niye olmasın? Aşıklar dalgın olur. Buna aşık evlenmesi derler. Hikmet Efendi- Acayip! Müştak Bey- Öyle ya! Aşksız, sevgisiz, görücü usulüyle evlenenlere aşk olsun. Ben Kumru Hanım'la niye evleniyorum; çünkü onu tanıyorum, seviyorum. Ne dersin onunla evlenmekte akıllılık etmemiş miyim?

Kaba Müştak Bey, sakine Hanım hakkında oldukça kaba ve çirkin sözler söyler. Evliliğe engel olduğu için ondan kurtulmak ister. Müştak Bey- Sakine midir, nedir... Cadı suratlının adını bile sevmiyorum. Hikmet Efendi- Niçin? Müştak Bey- Bize engel olduğu şöyle dursun, yüzünde meymenet yok karga suratlının... Yüzüne bakanın işi rast gitmiyor. Kırk beş yaşına gelmiş daha evlenememiş. Akıldan yana da pek nasibi yok. Böyle bir baldızım olduğundan alemden utanıyorum. Hikmet Efendi- Eee, gülü seven dikenine katlanır. Müştak Bey- Gel şunu sana vereyim be! Ama nikâhla ha! Geçinemeyecek ne varmış; ya o akıllanır, ya da sen çıldırırsın.

Sabırsız Müştak Bey, sonunda Kumru Hanım ile evlenir. Mahalleli ve imam odadan çıkarak onları yalnız bırakır fakat Hikmet Efendi çıkmamıştır. Müştak Bey bir an önce Kumru Hanım ile yalnız kalmak için sabırsızlanır. Hikmet Efendi Ona bir şeyler anlatmaya çalışsa da onu dinlemez. Müştak Bey- (Kumru'nun yanına oturmuş, hayran hayran seyredirken) Sen mahalleliyle gitmiyor musun? Senin bur da bir işin kaldı mı? Hikmet Efendi- Hayır. Sana iki çift lafım var. Müştak Bey- Sabahleyin gel de iki bin çiftini söyle. Bak o zaman nasıl can kulağıyla dinlerim. Hikmet Efendi- Yok, yok! Şimdi söyleyeceğim. Müştak Bey- E, haydi o zaman çabuk ol. (Başını Kumru'dan yana çevirir Hikmet'in lafına kulak vermez.) Hikmet Efendi- Ey benim sevgili dostum! Müştak Bey- Daha bitmedi mi? Hikmet Efendi- Dur bakalım daha başlamadım. Müştak Bey- Amma uzunmuş ha! Hikmet Efendi-Benim gibi bir dostuna danışmadan evlendiğine tövbe mi? Müştak Bey Amaan sende günah mı çıkarıyorsun nedir bu? Hikmet Efendi- İşte kendi menfaati için aşk ve muhabbet tellallığına kalkışan kılavuz kısmının sözüne güvenenin hali budur. Müştak Bey- Dostum! Bak, gideceğin yere geç kalıyorsun. Hikmet Efendi- Sen ve eşin birbirinizi her yönden tanıdığınız halde, evlenirken başınıza neler geldi? Müştak Bey- Evlenmeden önce istihareye yatmak istiyordum, unuttuğum. Aklıma gelmişken gidip yatayım. Göreceğim rüyaları sabahleyin sana tabir ettiririm. Hikmet Efendi- Ya görücü usulü evlenenlerin hali nasıl olur? Ötesini var sen düşün. Müştak Bey- (Gözlerini ovuşturarak) Offf! Nasihat sıkıntısından uykum geldi. Azıcık kestirsem olmaz mı?

Hikmet Efendi (zeki)

Karakter Hikmet Efendi oldukça zeki ve olan bitenin farkında olan biridir. Dostunu uyarmak isteyen, oyunu bu çıkmazdan kurtaran bir karakterdir.

Aktivite Hikmet Efendi, Müştak Bey'in yanında ona bu mutlu gününde destek olur. Fakat olaylar çıkmaza girince onu mahalleliye karşı savunur ve imama para vererek durumu düzelttirir.

Kişiler Hikmet Efendi sürekli dostu Müştak Bey ile sohbet halindedir. Onu bu evlilik konusunda uyarır. Atak Köse ile tartışarak Müştak Bey'i savunur. Ebüllaklaka İmam Efendi'nin cebine para sıkıştırarak dostunun sevdiğine kavuşmasını sağlar.

Zeki Hikmet Efendi bu evlilikte bir hile olduğunu sezer. Çünkü o dönemlerde büyük kız dururken küçüğünü evlendirmediklerini bilir. Müştak efendiye bir şekilde büyük kızın verileceğini düşünür ve bu konuda onu uyarmak ister. Müştak Bey onu ciddiye almayarak bunu şaka zanneder. Hikmet Efendi- Sakın Kumru'nun yerine onu sana vermesinler! Olur, mu olur. Büyük dururken küçüğü kocaya vermek pek adet değildir. Müştak Bey- Yok, bak ben öyle şaka sevmem.

İş bitiren Müştak bey, derdini Ebüllaklaka İmam Efendi'ye anlatmak istese de onu dinlemez ve mahalleli ile birlikte onu suçlayıcı bir tavırla azarlarlar. Hikmet Efendi olaya müdahale ederek önce dostunu savunur. Daha sonra imama para kesesini gösterir ve onun tavrının değişmesini sağlar. İmam bu sayede Mümtaz Bey ile Kumru Hanım'ın nikahlarını kıyar. Hikmet Efendi- Aman efendim, ben kendi suçumu anladım, ama onun suçu n'oluyor anlayamadım? Ebül-Laklaka- Daha ne olsun? Kendisine nikahladığım kızı istemiyor da onun küçüğünü istiyor. Bu ne demektir? Hikmet Efendi- Efendim sinirlenmeyiniz. (Gizlice bir tomar para gösterir.) Küçük kızı senden isteriz. Batak Ese- Efendi nedir o? Rüşvet mi alıyorsunuz? Ebül-Laklaka- Ben öyle şey kabul eder miyim? İstemem. (Gizlice Hikmet Efendi'ye) Yan cebime koy. (Hikmet Efendi parayı yan cebine koyar.) Atak Köse-Gizlice "Yan cebime

koy." mu diyosunuz? Ebül-Laklaka-Hayıır. Yan cenubîmde, yan tarafımda, durma git diyorum. Benden şüphelenmeyin diye... Batak Ese- Galiba parayı almışa benziyorsunuz. Ebül-Laklaka- Haşa, sümme haşa. Eğer paraya elimi sürdürsem elim kırılınsın. Hikmet Efendi- Aman efendim, gerçek neyse hakkıyla ortaya çıksın da, ona göre gerekeni yapınız. Ebül-Laklaka- Böyle kibarca derdinizi anlatışınızdan gönlümdeki öfke gitti de yerine merhamet geldi. (Mahalleliye) Yahu mahalleli! Ben bu işte başka bir hakkaniyet görmeye başladım. Zira sonradan aklıma bir şey geldi. Mahalleli- Nedir o? Ebül-Laklaka- Hani nikahını kıydığım büyük kızdır diye söylemişim ya? Mahalleli- Öyle ya! Ebül-Laklaka- Fakat büyük kız derken yaşta büyük değil, boyda büyük demek istemişim. Zira büyük kız kırk yaşını geçtiği için damat beyin dengi olamaz. İşte benim bildiğim bu kadardır. Böyle olduğuna her zaman ve her mekanda şahitlik ederim.